

Historie sčítání lidu

Sčítání lidu (populační census, soupis obyvatelstva) zjišťuje údaje o stavu obyvatelstva k určitému okamžiku. Jedná se o vyčerpávající, tedy úplné šetření na celém území státu.

Sčítání lidu, domů a bytů je významnou a nezbytnou statistickou akcí, jež přináší velké množství nesmírně cenných údajů, které nelze jiným způsobem efektivně zjistit. Stručně řečeno – na některá data jsou různé evidence či průběžné statistiky krátké (typickým příkladem je vzdělanostní struktura obyvatel.) Jedinečnost sčítání tkví v získání informací o obyvatelstvu, domovním a bytovém fondu k jednomu datu. Jedině cenzem lze získat podrobný obraz o úrovni bydlení a jednotlivých typech domácností, zjistit údaje v nejmenším územním detailu, data deklaratorního charakteru (např. národnost apod.), ale také množství údajů o ekonomické aktivitě či dojížděcí do zaměstnání. Navíc možným spojením vytvořených souborů dat o obyvatelstvu a domácnostech s ostatními charakteristikami lze získat například přehled o kvalitě a struktuře bydlení domácností a rodin. Takováto kombinační třídění jsou zdrojem obrovského bohatství informací.

Všechny zaznamenané údaje slouží nejen pro mezinárodní srovnání a pro hodnocení dlouhodobého vývoje země, ale především pro potřeby státní správy, obcí, podnikatelské sféry i každého jednotlivého občana. Významný přínos sčítání lidu vyplývá z povahy jeho výsledků jakožto pramenného materiálu, neboť data ze sčítání lidu se zpravidla již dnem vydání výsledků stávají historickým dokumentem doby svého vzniku, a to doku-

mentem prvořadého významu, který nelze žádným jiným způsobem nahradit.

Předchůdci moderních sčítání

Sčítání patří k nejstarším statistickým akcím vůbec. Na našem území se soupisy obyvatel uskutečnily již ve středověku, kdy byly prováděny k vojenským a daňovým účelům. Zpočátku tedy zahrnovaly pouze část populace. Za vůbec nejstarší dochovaný soupis na českém území je považován soupis majetku litoměřického kostela z roku 1058, který je součástí zakládací listiny knížete Svytlahy II.

Jako významný mezník pak lze označit datum 13. října 1753, kdy byl vydán patent císařovny Marie Terezie o každoročním sčítání lidu – novou kapitolu v historii

sčítání obyvatelstva v habsburské monarchii zahájilo sčítání provedené v roce 1754. Poprvé se konalo současně a jednotně na celém území soustátí. Soupis mělo nejprve provést duchovenstvo podle farností, posléze bylo rozhodnuto, že souběžně se uskuteční i sčítání zajišťované vrchností a jeho obsah bude rozšířen o soupis domů a o hospodářskou charakteristiku majitele domu.

Sčítání konané v roce 1754 bylo výjimečným počinem. Soupisy z 60. let 18. století, i když umožňují poprvé stanovit hustotu osídlení podle krajů a poskytují některé další informace o sociálním složení obyvatel, byly vcelku neúspěšné. Stoupající míra obav ze vzrůstu daní, odpor šlechty proti centralistickým snahám dvora, k němuž se postupně přidávala i církevní hierarchie, vedly k četným zkresením.

V roce 1777 byl vydán nový konskripční patent, který se s mírnými změnami a odchylkami stal základem soupisů až do roku 1851. Opět bylo zachyceno veškeré přítomné obyvatelstvo, i když nadále bylo detailnější třídění podle sociálního postavení a věku prováděno pouze u mužů. Od 80. let 18. století byly na panstvích (později v obcích) a městech založeny tzv. populační knihy, v nichž byla zachycena zvláště každá rodina se všemi členy domácnosti; případné změny (úmrtí, narození atd.) byly do těchto knih zanášeny na základě ohlašovací povinnosti hlavy rodiny.

Další významnou etapu v novodobých dějinách sčítání lidu v Rakousku zahájil zákon přijatý v roce 1869. Na jeho základě bylo na začátku roku 1870 provedeno sčítání lidu, které zachytilo stav ke dni 31. 12. 1869.

Sčítání lidu v Rakousko-Uhersku (1868–1910)

Mezi hlavní účely censů, které se konaly na území Rakousko-Uherska ve 2. polovině 19. a na počátku 20. století, patřilo jednak zjištění aktuálního počtu přítomného obyvatelstva, posléze i směry migrace, dále podchycení rychlých a výrazných strukturálních změn, kterými tehdejší společnost procházela, a konečně určení národnostní skladby jednotlivých regionů a míst. Zjišťování etnické skladby obyvatelstva se ovšem pro své výrazné politické aspekty stalo velmi sledovanou a kontroverzní částí sčítání.

Sčítání lidu v roce 1869 se konalo na základě říšského zákona o sčítání vydaného 29. března 1869, který stanovil stálou desetiletou periodicitu sčítání s tím, že s výjimkou prvního se všechna další měla konat vždy o půlnoci z 31. prosince na 1. ledna roku končícího nulou. Toto ustanovení bylo závazné až do zániku Rakousko-Uherska.

Z biologických znaků se u obyvatelstva zjišťovaly věk a pohlaví. Zaznamenávaly se případné fyzické vady (např. v roce 1869 slepota a hluchota), později i mentální vady. Ze společenských znaků se zjišťovala státní příslušnost, rodinný

stav, náboženské vyznání a obcovací řeč, od roku 1880 také gramotnost sčítané osoby, a to dotazem na schopnost čtení a psaní. Otázkou na obcovací řeč byla nepřímou mapována etnická skladba obyvatelstva. Z dat sčítání bylo možno zjistit rovněž ekonomické znaky (např. se obyvatelstvo dělilo podle poměru k povolání, podle odvětví činnosti, podle subjektivního povolání, podle postavení v hlavním, resp. vedlejším povolání).

Prováděním sčítání bylo pověřeno ministerstvo vnitra a řídily je okresní úřady. Na území jednotlivých obcí nesly za provedení sčítání odpovědnost obecní úřady. Ty také jmenovaly příslušné sčítací komisaře, kterými byli často učitelé nebo spolupracovníci obecních úřadů. Podle převládající etnické skladby

Herman Hollerith (1860–1929) byl první, kdo použil děrný štítek ne pro program, nýbrž jako nosič dat. V roce 1890 vypsal americká vláda konkurz na zpracování výsledků sčítání lidu. To předchozí totiž trvalo plných 7 let. Soutěž vyhrál právě Herman Hollerith se svým děrnostítkovým počítacím strojem, který mimořádně zrychlil a zpřesnil zpracování výsledků sčítání.

Děrný štítek obsahoval znaky ve formě kombinace dírek, umožňoval data uchovat pro pozdější použití a určil charakter zpracování dat na téměř dalších 100 let.

Hollerith byl zdatný nejen technicky, ale i obchodně. Založil firmu, která se později stala základem úspěšné počítačové firmy IBM.

obyvatelstva byly sčítací archy připraveny v jazykových mutacích.

Výrazně se měnil způsob zpracování dat. Údaje ze sčítání z let 1869 a 1880 byly ještě tříděny a sumarizovány ručně. Zpracování cenzu z roku 1890 však znamenalo zásadní zlom, neboť bylo užito elektrických třídících strojů systému Hollerith, které nejenomže urychlily zpracování sčítání, ale umožnily i podstatné rozšíření třídění. Všechny výsledky rakouských sčítání byly vydány tiskem v rámci pramenných děl rakouské statistiky v řadě sčítání lidu, i když nedostatkem finančních prostředků se vydávání zdržovala a některá třídění se omezovala nebo vypouštěla úplně. Přesto byly tiskem vydány ty nejdůležitější části včetně analytických zhodnocení.

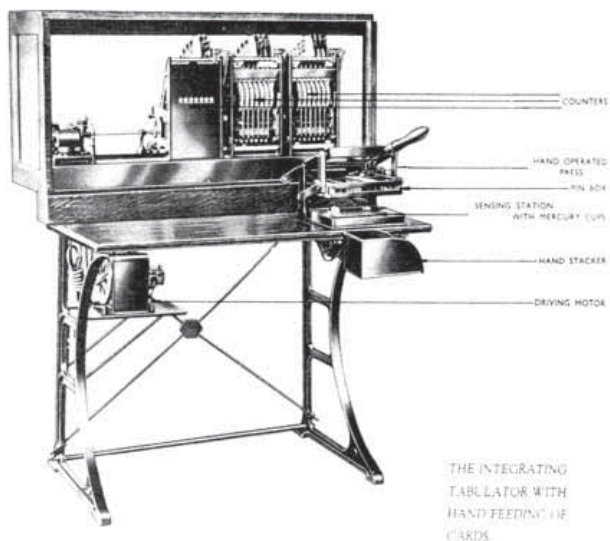
Rakouská sčítání z let 1890–1910 se svým obsahem, kvalitou zpracování a rozsahem publikovaných dat zařadila mezi velmi dobře organizovaná a provedená sčítání své doby. Jejich kvalitu dokládá i ta skutečnost, že po rozpadu Rakousko-Uherska byly použité metody převzaty nástupnickými státy. Dodnes jsou výsledky sčítání významným pramenem informací o obyvatelstvu středoevropského regionu na přelomu 19. a 20. století.

První Československé sčítání lidu – 1921

Poslední sčítání lidu konané na našem území před první světo-

vou válkou se uskutečnilo v roce 1910. Nově vzniklá Československá republika potřebovala znát co nejpodrobnější demografická data nově vytvořeného státu. V roce 1919 byl založen Státní úřad statistický jako nový orgán pověřený celostátními statistickými šetřeními, mezi něž patřilo i sčítání lidu jako jedno z nejdůležitějších. Podle tradice převzaté z monarchie se mělo konat v roce 1920. To však nebylo z mnoha důvodů (především nedostatečné přípravy, ale také pro neujasněné hranice Československa) možné. Navíc nový zákon o sčítání lidu byl přijat teprve 8. dubna 1920. Zákon nařizoval provést první československé sčítání lidu nejdéle do roka a sčítání opakovat každých pět let, což byla anglosaská praxe.

Sčítání lidu podle nového zákona č. 256/1920 Sb. se uskutečnilo 15. února 1921. Jeho obsah se poněkud lišil od předválečných sčítání, byl však proveden opět za přítomné obyvatelstvo (nikoli obyvatelstvo bydlící). Za důležitou charakteristiku se považovalo zjištění povolání obyvatelstva, i když nutno poznamenat, že byla zjišťována ekonomická aktivita podle hospodářských odvětví a nikoli za klasické povolání (profese). Nebylo však zjišťováno vedlejší povolání a nemovitý majetek. Poválečné povolání bylo konfrontováno s povoláním k 16. červenci 1914, aby byly zjištěny sociální a profesní

Hollerithův sčítací stroj na děrné štítky

přesuny mezi dobou předválečnou a poválečnou.

Za politicky nejdůležitější se považovalo zjištění národnosti obyvatelstva, které mělo potvrdit oprávnění vzniku samostatné Československé republiky. Na rozdíl od předválečného zjišťování národnosti na základě „obcovací řeči“ v rakouské části bývalé monarchie byla přijata definice národnosti, podle níž „národností jest rozuměti kmenovou příslušnost, jejímž vnějším znakem jest zpravidla mateřský jazyk“. Tím se měla odstranit pro české a slovenské etnikum znevýhodňující definice národnosti určované podle „obcovací řeči“, která nahrávala německému jazyku. Odkaz přiznání národnosti podle „kmenové příslušnosti“ navíc umožnil, aby se ke své národnosti přihlásili i Židé nebo Cikáni i když nemluvili hebrejsky nebo romsky. O otázku a definici „národnosti“ byly svedeny nejen boje s reprezentanty československých menšin, ale i uvnitř českého a slovenského tábora. Ačkoli oficiálně existovala „československá národnost“, bylo možno zjistit počet obyvatel české a slovenské národnosti odděleně.

Jinou důležitou kulturní charakteristikou bylo náboženské vyznání, resp. bezvyznání obyvatelstva. Výsledky sčítání potvrdily, že obyvatelé Československa a českých zemí zůstali nadále ve velké

většině věrni některé z uznávaných církví.

Obyvatelstvo bylo sčítáno pomocí sčítacích archů pro domácnost, jak to bylo obvyklé u sčítání předválečných. Obtíže srovnávacích analýz se podle očekává-

likovány v sedmi svazcích edice Československá statistika. Nejen po stránce organizace či úplnosti a správnosti zjištění, ale zejména z hlediska zpracování, je první československé sčítání považováno za úspěšné.

Propagační scénka ČSÚ ke sčítání lidu v roce 1950 v hlavní roli s Janem Werichem.

ní ukázaly největší u porovnání povolání obyvatelstva, které bylo v předválečné době šetřeno podle odlišných klasifikací než v roce 1921, a to i přes snahu co největší návaznosti na původní rakouskou a uherskou klasifikaci.

Výsledky prvního československého sčítání lidu byly pub-

Československé sčítání lidu – 1930

Druhé československé sčítání lidu se mělo podle zákona č. 256/1920 Sb. konat již v roce 1925. Hospodářské důvody i vliv praxe převažující ve většině zemí světa, tj. pořádat cenzy s desetiletou periodicitou, nakonec vedly k tomu, že zákonem č. 47/1927 Sb. bylo konání druhého československého sčítání stanoveno na 1. prosinec 1930. Obsah sčítání byl v několika směrech rozšířen. Z nových znaků zařazených do sčítání je třeba uvést šetření o minulém bydlišti sčítaných, pokud osoba nebyla sečtena v obci svého narození („rodáci“). Dále se zjišťovalo místo, odkud se sčítaná osoba přistěhovala do místa, kde byla nyní sčítána. Za nejvýznamnější je

však považováno zjišťování údajů o plodnosti žen.

Výsledky sčítání lidu 1930 byly vydány v osmi svazcích Československé statistiky a zpracování údajů o bytech pak v samostatném svazku.

Další sčítání lidu se mělo uskutečnit v roce 1940. Jeho konání na okleštěném území Protektorátu Čechy a Morava zabránili čeští politici a demografové s odůvodněním nepřipravenosti a hlavně s úmyslem neposkytnout okupační mocnosti spolehlivé podklady pro válečné hospodářství. První poválečné soupisy z let 1946 a 1947 v obnoveném Československu představovaly pouze dílčí akce a sčítání lidu proběhlo až v roce 1950.

Československé sčítání lidu – 1950

K prvnímu sčítání po roce 1945 došlo 1. března 1950. Jelikož se současně uskutečnil také soupis zemědělských, průmyslových a živnostenských závodů, používalo se pro celou akci názvu „národní sčítání 1950“. Toto sčítání bylo posledním naším sčítáním zpracovaným za tzv. přítomné obyvatelstvo a nadlouho posledním, při němž se zjišťovala příslušnost k církvím (k opětovnému zařazení otázky na náboženské vyznání došlo až při sčítání 1991). Podstatnou změnou oproti sčítání 1930 pak byla nová definice národnosti, podle které se národností rozuměla příslušnost k národu, s jehož kulturním a pracovním společenstvím je sčítaný vnitřně spjat a k němuž se hlásí.

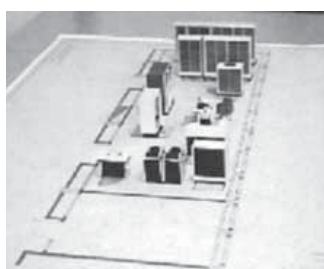

Sčítání bylo dále prvním na území Československa, zahrnujícím v plném územním rozsahu sčítání domů a bytů, ale tehdy se ještě nepodařilo získaná data o obyvatelstvu a objektech bydlení vzájemně propojit.

Výsledky sčítání byly publikovány postupně jako neveřejné a s omezeným počtem výtisků. Tiskem byly vydány v nízkém nákladu až v letech 1957–1958, a to ve 4 svazcích pod společným názvem Sčítání lidu a soupis domů a bytů v republice Československé ke dni 1. března 1950. Pro veřejnost byla data sčítání 1950 uvolněna po odtažení až v roce 1962. I když bylo sčítání 1950 připraveno ve velmi složitých podmínkách a ví se o nedostatcích, jeho výsledky jsou cenné, a to nejen pro zachycení všech důsledků válečných a poválečných událostí ve změnách počtu a složení obyvatelstva, ale především v postižení odsunu německého a výměny maďarského obyvatelstva, reemigrace a přesídlení statisíců osob, zvláště do pohraničí českých zemí.

Československé sčítání lidu – 1961

1. března 1961 se uskutečnilo v pořadí již čtvrté sčítání lidu od vzniku samostatné republiky. Celé zpracování cenzu bylo poprvé

Sálový počítač CDG 3300.

provedeno za bydlící obyvatelstvo a podle koncepce tzv. cenzových domácností. Oproti předcházejícím sčítáním se rovněž poprvé zjišťovaly a zpracovaly údaje o dojížděci do zaměstnání mezi okresy i do větších měst. Získaná data cenzu za bydlící obyvatelstvo umožnila následně založit a vést roční bilance obyvatelstva podle řady kritérií.

Ve sčítání 1961 se objevují čtyři kvalitativně nové rysy zpracování. Jednak došlo k převedení více než miliónu sčítacích lístků vyplněných osobami sečtenými v místě jejich dočasné přítomnosti do místa jejich trvalého bydliště. To současně umožnilo doplnění a zpřesnění zápisů ve sčítacích arších za osoby v době sčítání nepřítomné. Tento organizačně náročný postup ručního převodu sčítacích lístků formou tzv. meziokresní a mezikrajské burzy byl použit i při všech následujících sčítáních. Dále bylo možné na bázi spolehlivějších zápisů o bydlících osobách zjistit skutečné rodinné vztahy a tím strukturu domác-

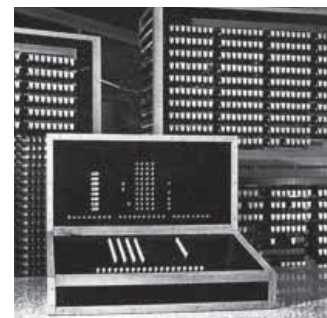
ností a rodin. Zpracování údajů za bydlící obyvatelstvo umožnilo rovněž zjišťovat a vyhodnocovat údaje o dojížděci do zaměstnání podle krajů, okresů a měst s 20 tisíci a více obyvateli. A konečně bylo provedeno podrobné zpracování údajů o domech a bytech, jejich vybavení (kategorie) a velikosti, stáří a druhu domu, současně i ve vztahu k druhům domácností, resp. počtům osob bydlících ve specifických souborech bytů.

Výsledky sčítání byly publikovány ve 4 svazcích edice Československá statistika (Nová řada, skupina A – Pramenná díla) v roce 1965 pod společným názvem Sčítání lidu, domů a bytů v ČSSR k 1. březnu 1961. Ze zpracovaných výsledků pak byla ještě ve stejném roce vydána publikace Vývoj společnosti ČSSR v číslech s podtitulem Rozbory výsledků sčítání lidu, domů a bytů. V poválečné historii Československa je toto sčítání právem považováno za nejlépe připravené, zpracované, zdokumentované a analyticky využitelné.

Československé sčítání lidu – 1970

Další sčítání lidu se konalo 1. prosince 1970. Při tomto cenzu byl poprvé proveden mikrocenzus, který rozšiřoval šetřené údaje výběrově zjišťované charakteristiky, zejména příjmy domácností. Poprvé bylo ke zpracování výsledků užito velkokapacitního sálového počítače CDG 3300. Rovněž poprvé byly výsledky sčítání zpracovány i za tzv. základní sídelní jednotky (tj. lokality ve venkovském osídlení a urbanistické obvody ve vybraných městech). Novými zjišťovanými znaky se staly rodné číslo, státní příslušnost a v rámci zjišťování dojížděci do zaměstnání, škol a učení její frekvence, vzdálenost, doba a používaný dopravní prostředek. Důležité bylo sledování chtěného nebo nechtě-

ného soužití cenzových domácností v jednom bytě a dále vybavení domácností některými předměty dlouhodobého užívání. Počítačové zpracování výsledků umožnilo velmi širokou publikaci údajů. V edici Československá statistika, řada Sčítání lidu, pod společným názvem Sčítání lidu, domů a bytů

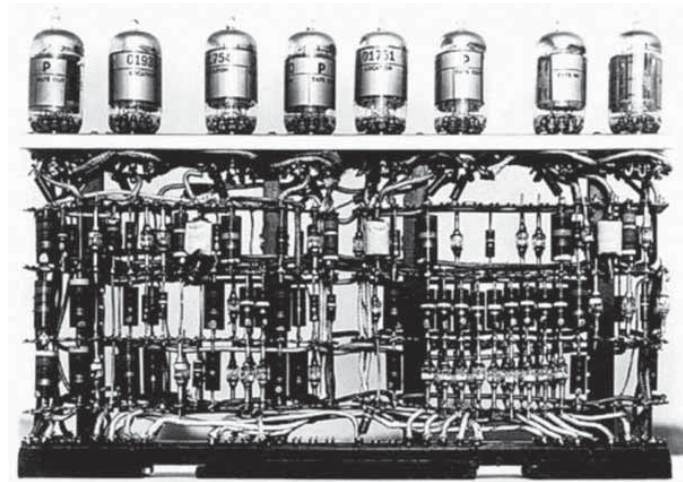
Elektromechanický číslicový počítač

k 1. 12. 1970 bylo vydáno celkem 7 republikových a 11 celostátních xerografických publikací. Federální statistický úřad pak vydal v roce 1975 publikaci Vývoj společnosti ČSSR v číslech (podle výsledků sčítání lidu, domů a bytů 1970). Obdobné publikace vydaly i národní statistické úřady.

Československé sčítání lidu – 1980

Čtvrté poválečné sčítání proběhlo 1. listopadu 1980. Díky němu byly získány údaje pro založení Centrálního registru obyvatelstva (CRO) při ministerstvu vnitra. K žádným podstatným inovacím však oproti předešlým sčítáním nedošlo. Za nové lze snad považovat prohloubení dat o plodnosti žen, třídění základních sídelních jednotek podle typů a velikostí a také směrové zpracování dat o dojížděci do zaměstnání (dříve bylo prováděno jen bilanční).

Zpracování výsledků sčítání proběhlo na novém sálovém počítači Cyber při využití všech zkušeností z minulého cenzu. Údaje ve formě číselných kódů byly převedeny systémem Videoplex 3 přímo na magnetické pásky v závodech

Součást počítače ABC s 8 elektronkami

Podniku výpočetní techniky. Následně pak byly provedeny logické kontroly a opravy. Téměř celé zpracování na velkém počítači proběhlo ve velmi krátkém časovém období (zhruba za jeden a půl roku).

Výsledky sčítání byly vydány nejen v tištěné podobě, ale také v plném rozsahu na mikrofiších. ČSÚ vydal, a to v návaznosti na předválečnou tradici hodnotných analýz výsledků sčítání, neproděnou publikaci Sčítání lidu, domů a bytů 1980 – ČSR. Obdobnou republikovou publikaci pak vydal i SŠÚ. Bohužel však nedošlo k vydání plnohodnotného pramenného díla s odpovídající dokumentací přípravy, průběhu a zpracování výsledků sčítání lidu 1980.

Československé sčítání lidu – 1991

Poslední československé sčítání lidu se uskutečnilo 3. března 1991. Na základě mezinárodních doporučení přijatých Evropskou hospodářskou komisí OSN byla do sčítání znovu zařazena otázka na mateřský jazyk a na trvalé bydliště v době narození sčítané osoby. Zpracování bylo opět provedeno za obyvatelstvo trvale bydlící. Rychle se měnící společensko-politická situace po listopadu 1989 se odrazila v závěrečné fázi příprav sčítání, a to hlavně v obsahových a metodických změnách. Opětovně byla do sčítacích tiskopisů zařazena otázka na náboženské vyznání sčítané osoby. Oproti sčítání 1980 došlo k některým změnám ve způsobu zjišťování a zpracování ekonomické aktivity a společenské skupiny. Velmi výrazná změna se týkala i klasifikace národností. Navíc údaje o národnosti se nemusely shodovat se zápisem v občanském průkazu či jiném osobním dokladu.

Definitivní výsledky byly centrálně zpracovány ve výpočetním středisku FSÚ na počítači Cyber

180. Z výsledků sčítání bylo postupně vydáno celkem 1 172 titulů (z toho za ČR 848). Kromě základních publikací vyšlo velké množství datových a analytických prací ze sčítání. Velmi významné místo mezi vydanými publikacemi pak zaujímá Pramenné dílo.

Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001

Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001 proběhlo v souladu s metodickými doporučeními OSN a Statistického úřadu Evropských společenství (Eurostatu) opětovně formou sebesčítání, tj. každá osoba vyplňovala za sebe, za své děti, případně za další osoby domácnosti příslušné sčítací tiskopisy. Sčítací

Pohled do sálu počítače Cyber 180

formuláře předávali do domácností sčítací komisaři, kteří je vyplněné následně přebírali zpět. Po převzetí vyplněných sčítacích tiskopisů od občanů provedli sčítací komisaři

kontrolu vyplnění za příslušný sčítací obvod, zkompletovali postupně materiál za jednotlivé domy, připravovali podklady pro tzv. předběžné výsledky sčítání a zpracovaný podkladový materiál předali sčítacím revizorům. Ti po následných kontrolách všechny vyplněné tiskopisy a formuláře odevzdali na jednotlivá okresní pracoviště Českého statistického úřadu, kde byla provedena sumarizace předběžných výsledků za obce a okres.

Celkem bylo při SLDB 2001 zjišťováno 26 údajů o osobách, 18 údajů o bytech a bydlení a 12 údajů o domech, a to pomocí tří formulářů: Sčítacího listu osob, Bytového listu a Domovního listu. Sčítání dále podléhaly všechny domy určené k bydlení, resp. všechny byty, tedy i neobydlené. Na rozdíl od předcházejících cenů byly některé dříve zjišťované údaje vypuštěny a naopak se objevily dotazy nové či nově formulované. Mezi nově zařazené otázky v seznamu zjišťovaných ukazatelů o obyvatelstvu patří dotaz na případně druhé nebo další zaměstnaní sčítané osoby. Obdobně jako při minulém sčítání byly národnost a náboženské vyznání zjišťovány důsledně deklaratorně, tzn. že občané se svobodně, podle vlastního přesvědčení a tedy i v naprostém souladu s ustanovením Listiny zá-

kladních lidských práv a svobod k této otázce vyjádřili. Z údajů mapujících vybavení domácností byl do sčítacího tiskopisu nově zařazen dotaz na vybavení bytové domácnosti počítačem, ale zároveň byly vypuštěny otázky sledující vybavenost domácností mrazničkou, automatickou pračkou a televizorem.

Po zpracování všech získaných dat, jejichž pořízení se poprvé v historii cenů konaných na našem území uskutečnilo optickým čtením, byly postupně zveřejňovány definitivní výsledky. V souladu s celkovou koncepcí zpracování dat v Českém statistickém úřadě se zpracování údajů ze sčítání uskutečnilo v databázi Oracle. Výsledky byly zveřejněny pomocí

Obálka publikace sčítání lidu 2001

velkého množství výstupů, které jsou k dispozici v co nejširším třídění a kombinacích, a to v tištěné i elektronické verzi.

Vzhledem k příznivé okolnosti, že i přes několikrát změny státoprávního uspořádání se až na menší rozdíly kryje územní rozsah dnešní České republiky s rozsahem Čech, Moravy a části Slezska tak, jak byly podchyceny od roku 1754 v rakouských konskripcích a posléze i sčítáních lidu, máme dnes k dispozici takřka nepřerušovanou dvoustpadesátiletou řadu dat o obyvatelstvu, jejichž kvalita se významně zvýšila sčítáním z roku 1869 a zejména následujícími cenzy.